

Мироненко Тамара Іванівна
 провідний зберігач,
 Сектор “Декоративно-ужиткове мистецтво”,
 Національний музей історії України
 (Київ, Україна)

Tamara I. Myronenko
 leading custodian,
 Sector “Decorative Applied Arts”
 The National Museum of Ukrainian History
 (Kyiv, Ukraine)

ФОРМУВАННЯ КОЛЕКЦІЇ ХУДОЖНЬОГО МЕТАЛУ В ЗІБРАННІ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

THE FORMATION OF THE ART METAL COLLECTION IN THE FUNDS OF THE NATIONAL MUSEUM OF UKRAINIAN HISTORY

Анотація

У статті розглядається історія формування колекції художнього металу Національного музею історії України від початку його заснування до сьогодення.

Ключові слова: колекція, художній метал, Національний музей історії України.

Abstract

The article considers the history of the formation of the art metal collection the he National Museum of Ukrainian History’s funds from the beginning to modern times.

Key words: collection, art metal, The National Museum of Ukrainian History.

Фондова група “Метал” Національного музею історії України (далі – НМІУ), що налічує понад 4000 одиниць, є різноманітною за характером, художніми особливостями та значенням. Понад 2500 предметів є художніми виробами країн Європи та Сходу від XII ст. до сьогодення.

До формування зібрання металевих виробів, що почалося із заснуванням музею в 1899 р., долучилися директор музею М. Біляшівський, завідувач історичного та етнографічного відділів Д. Щербаківський, київські меценати Б. та В. Ханенки, М. Терещенко. На той час металеві вироби перебували у складі історичного та етнографічного відділів Київського художньо-промислового та наукового музею (далі – КХПНМ). Серед перших надходжень були культові та побутові вироби, подаровані приватними особами та зібрані під час музейних експедицій у різних регіонах України.

Майже вся довоєнна колекція художнього металу НМІУ походить із зібрання Всеукраїнського історичного музею ім. Тараса Шевченка (далі – ВІМ), що став правонаступником КХПНМ у 1919 р. Своєю чергою ВІМ у 1936 р. був поділений на два музеї: Київський історичний музей та Київський музей українського образотворчого мистецтва. Першому, разом з іншими предметами історичного та етнографічного відділів, була передана колекція художнього металу. Київський історичний музей ще не раз перейменовували в наступні десятиліття й нині він називається НМІУ. У 1951 р. була створена фондова група “Метал”, в якій зберігаються предмети з недорогоцінних матеріалів. Окрім художнього металу, до цього фонду ввійшли знаряддя праці, сувенірна продукція, відзнаки трудових колективів, зразки продукції підприємств тощо.

Перші надходження художнього металу до музею пов’язані з іменами першого директора музею М. Біляшівського та завідувача історичного і етнографічного відділів Д. Щербаківського. Їхніми зусиллями були зібрані (придбані, отримані в дар) та збережені предмети старовини.

Так, М. Біляшівський у 1902 р. придбав для музею за 25 коп. овальну нагрудну іконку з прорізним обідком із потертими зображеннями Богородиці з Немовлям та св. Миколая (Мт–697, ст. інв. № 50, у повоєнній інвентарній книзі записана як дукач) та за 50 коп. – корону до ікони (Мт–506, ст. інв. № 53)¹ (рис. 1).

Д. Щербаківський з експедицій 1912 та 1913 рр. до Волинської та Київської губерній привіз до музею лампади, вотуми, корони до ікон².

До перших надходжень музею належить колекція виробів гуцульських майстрів другої половини XIX – початку XX ст.,

1 Інвентарна книга історичного відділу Київського музею старожитностей і мистецтв. – Т. I. – Арк. 40, інв. № № 50, 53 // Фонди НМІУ.

2 *Мироненко Т. І.* Роль Щербаківського в формуванні колекції художнього металу в збірці Національного музею історії України / [Електронний ресурс]: Науковий вісник Національного музею історії України: збірник наукових праць. – Випуск 2. – Київ: Левада, 2017. – 480 с. – Режим доступу: <http://visnyk.nmiu.com.ua/index.php/nv/article/view/132/115> (дата звернення: 02.08.2019). – Назва з екрана; *Мироненко Т. І.* Культові предмети, зібрані Д. Щербаківським у Волинській губернії // Музейні читання пам’яті М. Біляшівського і Д. Щербаківського: збірник наукових праць Всеукраїнської наукової-практичної конференції 2017 р. Національного музею українського народного декоративного мистецтва. – Вінниця, 2017. – С. 62–68.

у 1906 р. переданих Комісією з влаштування Першої південноросійської кустарної виставки у Києві, в організації та проведенні якої активну участь брали М. Біляшівський і Д. Щербаківський. Це – чепраги, пряжки до поясів та кінської збруї³.

У фонді “Метал” найбільш численною є колекція культових предметів, більша частина якої походить із довоєнного зібрання музею. Ця колекція утворилася в перші роки діяльності музею завдяки експедиціям, які збирали церковні пам’ятки, та дарункам меценатів, що зазначено у музейному звіті за 1910 р.: “...преобладающий состав коллекций – предметы религиозного быта... предметов светских в отделе немного, да и встречаются они сравнительно редко. Небольшое число собирателей церковной старины в крае и отсутствие здесь конкуренции дало возможность собрать ... по некоторым разделам целые коллекции”⁴.

Значний внесок у створення зібрання художнього металу зробило подружжя Б. та В. Ханенків, які у 1907 р. передали натільні та наперсні хрести XII–XVII ст. та вівтарний хрест XII–XIII ст. з Княжої Гори, розташованої поблизу с. Пекарі Черкаської обл. (Мт–279)⁵.

Чимало металевих культових виробів надійшло до музею після їх вилучення у 1920-х рр. з церков, а також з Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії та музею при Університеті св. Володимира. Зокрема: хрести, ікони, вотуми, дарохранительниці, літургійний посуд⁶, походження яких було визначено за друкованими каталогами зазначених музеїв.

Із зібрання Церковно-археологічного музею походить литий бронзовий натільний хрест XVII–XVIII ст. (Мт–567), який, через незадовільний стан збереження (шар бруду та окисів), у 1991 р. було реставровано в Державній науково-дослідній реставраційній майстерні⁷ (рис. 2).

З колекції київського Університету св. Володимира походить залізне копії для обряду проскомедії кінця XVII – початку XVIII ст. роботи майстра В. Сафоновича. (Мт–2681), яке у 1899 р. експонували на виставці XI археологічного з’їзду у Києві⁸ (рис. 3).

У середині 1950-х рр. зібрання культових предметів поповнила приватна колекція хрестів та іконок доктора Яницького В., а також 35 предметів єврейського культу, передані Одеським археологічним музеєм: корони для Тори, римоніми, торашилди, указки для читання Тори, бсаміми, ханукії, свічники⁹. У 1970 р. від правоохоронних органів надійшла колекція фініфтяних образків другої половини XIX ст. – початку XX ст.¹⁰

Передачі 1990-х рр. з Чопської та Ужгородської митниць та дарування у 2012 р. київським меценатом, співзасновником товариства “Купола”, Соколовим С. своєї колекції хрестів та ікон поповнили збірку зразками поморського та гуслицького старообрядницького литва XVIII–XIX ст.¹¹

З надходжень 1924–1939 рр. походять прикраси – дукачі¹², сережки, перстні, запонки XVII–XX ст. та побутові предмети – замки та ключі XVI–XIX ст., зокрема, три декоровані замки, виявлені Д. Щербаківським під час експедиції Київською та Чернігівською губерніями у 1913 р.¹³.

До зібрань, сформованих наприкінці 1940-х – на початку 1950-х рр., належать колекції сигнальних, вимірювальних

3 *Мироненко Т. І.* Гуцульські металеві вироби другої половини XIX – початку XX ст. в збірці Національного музею історії України // Праці Центру пам’яткознавства НАН України. – Вип. 29. – Київ, 2016. – С. 152–161; Інвентарна книга етнографічного відділу Київського музею старожитностей і мистецтв. – Т. І.: 1902–1912 рр. – Арк. 231, 232, інв. №№ 5708, 5688, 5691, 5693, 5694, 5698, 5699, 5702, 5704, 5706, 5707, 5710, 5711, 5715, 5716, 5717, 5718 // Фонд НМІУ.

4 Отчет Киевского художественно-промышленного и научного музея имени государя императора Николая Александровича за 1910 год. – [Київ]: Тип. 1-й Киев. артели печ. дела, 1911. – С. 6.

5 *Попельницька О. О.* Металеві хрести із зібрання Б. І. Ханенка // Тематичний збірник наукових праць Національного музею історії України. – Київ, 2011. – С. 179–194; *Попельницька О. О.* Хрест давньоруського часу з городища Княжа Гора у зібранні Національного музею історії України // Музейні читання. Музей історичних коштовностей України. – Київ, 2010. – С. 125–129; *Ханенко Б. І. і В. Н.* Древности русские. Кресты и образки. – Вып. 2. – Киев, 1900. – Табл. XXV, № 292; табл. XXXI, № 345; *Ханенко Б. І. і В. Н.* Древности русские. Кресты и образки. – Вып. 1. – Киев, 1899. – С. 13. – Табл. IV, № 54; С. 24, табл. X, № 125; табл. IV, № 46.

6 *Мироненко Т. І.* Вкладна дарохранительница 1762 р. козаків Романа Шекери та Василя Кукси в зібранні Національного музею історії України // Нові дослідження пам’яток Козацької доби в Україні: збірник наукових статей Центру пам’яткознавства НАН України і УТОШК. – Вип. 27. – Київ, 2018. – С. 242–249; *Терещук О. М., Мироненко Т. І., Шевченко О. В.* Вироби київського золотаря Івана Равича (1677–1762) в колекції Національного музею історії України // Музейні читання: збірник наукових праць Музею історичних коштовностей України. – Київ, 2014. – С. 421–433.

7 Альбом достопримечательностей Церковно-археологического музея при императорской Киевской духовной академии. – Вып. 4–5. – Киев, 1915. – Табл. XXXII, № 6, С. VII.

8 Каталог виставки XI Археологического съезда в Киеве. Отдел церковных древностей. Коллекция Университета святого Владимира. – Киев, 1899. – С. 6. – № 65.

9 *Мироненко Т. І.* Колекція юдаїки в зібранні Національного музею історії України // Євреї Лівобережної України. Історія і культура: матеріали XIII Міжнародного наукового семінару 22 березня 2018 р., м. Чернігів. – Чернігів, 2018, С. 299–307.

10 *Мироненко Т. І.* Ростовська фініфть XVIII – поч. XX ст. в збірці музею // Тематичний збірник наукових праць Національного музею історії України. – Київ, 2011. – С. 165–176.

11 *Мироненко Т. І.* Колекція старообрядницької міднолітої пластики Соколова С. П. в збірці Національного музею історії України // Праці Центру пам’яткознавства НАН України. – Вип. 31 – Київ, 2017. – С. 133–144.

12 *Терещук О. М.* Дукачі з бантами XVIII–XIX ст. в колекції Національного музею історії України // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції “Актуальні проблеми нумізматики у системі спеціальних галузей історичної науки”. – Київ – Кіровоград – Переяслав-Хмельницький, 2016. – С. 85–87; Інвентарна книга Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка за 1924–1934 рр. – Арк. 13, інв. № 8518 // Фонди НМІУ.

13 *Мироненко Т. І.* Роль Д. Щербаківського...

та освітлювальних приладів, письмового приладдя, столових приборів та водонагрівальних приладів, які комплектували шляхом закупівлі та дарування приватними особами, а також передачі з інших музеїв, державних установ і правоохоронних органів.

Невелике, але цікаве, зібрання сигнальних предметів складається з церковних дзвонів, піддужних, настільних та сувенірних дзвоників, які комплектували у різні роки. Визначним пам'ятником українського ливарництва є дзвін із с. Рославичі Васильківського р-ну Київської обл., відлитий у 1649 р. коштом рославських козаків і переданий до музею у 1957 р. головою сільради (Мт–1116)¹⁴. Піддужні дзвоники представлені виробами валдайських майстрів. Валдай був одним із найвідоміших і найбільших центрів їх виготовлення в Російській імперії. Вони цікаві тим, що на них зазначено рік, місце виготовлення та прізвища майстрів.

Так, один піддужний дзвоник з написом “1862 г. Купи барин не скупись езди со мной веселись” (Мт–11) у 1950 р. був придбаний у жителя м. Біличі, два дзвоники (Мт–1203, 1688) – у 1958 р. та у 1968 р. подаровані учнями 141-ї київської школи (один з написом “Дар Валдая. Звени утешай ездить поспешай”, другий – “Дар Валдая”), три дзвоники (Мт–3214, 3215, 3216) – передані Київською регіональною митницею у 2005 р. (написи: “Зав. Егора Спир. Ключикова в с. Пурехе Нижегородской губер.”, “1862 г. Яков Малышев в Пурехе”, “1878 г. Завода Федора А. Веденева”) (рис. 4).

П'ять настільних дзвіночків з різними сюжетними зображеннями (Мт–3081, 3082, 3083, 3084, 3085) були передані у 1995 р. за рішенням Бориспільського міського суду у справі київського колекціонера Я. Затуловського.

Чимало творів декоративно-ужиткового мистецтва зосереджено в колекціях часовимірювальних, освітлювальних приладів та письмового приладдя.

Колекція вимірювальних приладів складається з кількох груп предметів різного призначення; лише у двох з них – часовимірювальних та ваговимірювальних – є художні вироби.

Колекція часовимірювальних приладів містить кілька інтер'єрних годинників західноєвропейського виробництва, серед яких оформленням корпусу в стилі класицизму виділяється бронзовий камінний годинник французького виробництва першої чверті XIX ст., прикрашений фігурою лютніста (Мт–2612) та переданий Чопською митницею у 1992 р. Цей годинник є взірцем художнього західноєвропейського литва¹⁵.

Інший камінний годинник декоровано фігурою амура (Мт–3068) (рис. 5), а портативний дорожній годинник німецької фірми “Брати Юганс” має корпус у вигляді альтанки (Мт–3743) (рис. 6). Перший з годинників надійшов від правоохоронних органів у 1995 р., другий – з Бориспільської митниці у 2010 р.

Колекція ваговимірювальних пристроїв складається із побутових виробів, деякі з яких декоровані. Зокрема, невеликі торгові терези кінця XIX – початку XX ст. польського виробництва з корпусними стінками у вигляді акантового листа, закінчуються фігурами сирен з піднятим над головою мечем (Мт–2746). Вони надійшли до музею у складі колекції вимірювальних пристроїв, у 1993 р. придбані у київського колекціонера Д. Берга. Інші терези початку XX ст., виготовлені на Київській фабриці вагів К. Вебера, мають стінки у вигляді завитків, що стискають ламбрекен. Їх передали з Київської регіональної митниці у 2013 р. (Мт–3478) (рис. 7).

Найбільше виробів художнього литва знаходиться в колекціях освітлювальних приладів та письмового приладдя.

У колекції освітлювальних приладів (свічники, канделябри, лампи, люстри) представлені зразки російського та західноєвропейського виробництва. Один з них – дорожній набір для гри в карти (відомий як “валіза зі свічниками”), який імператор Олександр II подарував родині Фальц-Фейнів – засновників заповідника “Асканія-Нова” на знак вдячності за допомогу російській армії під час Східної війни 1853–1856 рр. (Мт–2205 / 1–13). Ця фамільна реліквія надійшла до музею у 1982 р. від барона Е. О. Фальц-Фейна. Набір для гри в карти складається з 12-ти предметів, що зберігаються у спеціальній валізі: підсвічників, щіточок, тримачів для крейди. Цей комплект, що датується серединою XIX ст., виконаний російськими майстрами у так званому руському стилі¹⁶.

У 1995 р. зібрання НМІУ поповнили предмети із колекції киянина Я. Затуловського, в якій зосереджені зразки художнього західноєвропейського литва XIX – початку XX ст. Серед них вирізняються газова лампа з фігурою Орфея (Мт–3073), канделябр з папугою (Мт–3071)¹⁷, парні канделябри з фігурами маврів (Мт–3107, 3108) та свічники в стилі “модерн” з постатями жінок, що тримають над головами чаші (Мт–3109, 3110) (рис. 8, 9).

Колекція письмового приладдя представлена взірцями українського, російського та західноєвропейського виробництва. До виробів українських майстрів належать каламарі XVIII ст. Один із них, що у 1958 р. надійшов від киянина І. Маркова (Мт–1144), походить з колекції балетмейстера Київського театру опери і балету М. Дранішнікової і начебто належав російському царю Петру I¹⁸.

У колекції письмового приладдя зберігається чимало меморіальних речей, зокрема сигаретниця-чорнильниця західноєвропейського виробництва (передана у 1957 р.), яка належала родині Муравйових-Апостолів (Мт–1112). Чорнильне приладдя історика В. Модзалевського, подароване йому товаришами по службі, надійшло до музею у 1962 р. (Мт–1545). У 2005 р. до НМІУ надійшла і чорнильниця у вигляді чоловічого черевика (Мт–3333), що належала українському публіцисту

14 Сидоренко В. О. Дзвін 1649 року з села Рославичі // Праці Київського державного історичного музею. – Вип. 1. – Київ, 1958. – С. 223–225; Національний музей історії України: альбом. – Т. 2 – Київ, 2013. – С. 90, 314, кат. 120.

15 Національний музей історії України. Скарбниця історичної пам'яті: альбом. – Київ, 2009. – С. 129; Національний музей історії України: альбом... – С. 105, 315, кат. 140.

16 Мироненко Т. І. Фамільна реліквія родини Фальц-Фейнів: дорожній набір для гри в карти під час полювання, подарований Олександром II // Тематичний збірник наукових праць. До 100-річчя Національного музею історії України. – Київ, 1998. – С. 79–88; Національний музей історії України: альбом... – С. 101, 315, кат. 136.

17 Національний музей історії України. Альбом... – С. 106, 107, 315, кат. 141, 142.

18 Там само. – Київ, 2013. – С. 97, 314, кат. 129.

і громадському діячу Є. Чикаленку. У 1970 р. музей придбав чорнильне приладдя (Мт–1725, 1764) та чорнильницю в стилі “модерн” у вигляді квітки іриса (Мт–1726), які належали родині киянина М. Мамишева – учасника боїв за Шипку під час російсько-турецької війни (1877–1878). У 1969 р. до музею надійшов чорнильний прибор Г. Жураковського¹⁹ (Мт–1700) – взірець художнього чавунного литва початку ХХ ст. відомих уральських заводів – Каслінського і Кусинського (рис. 10). Прибор складається з чотирьох предметів: чорнильниці у вигляді голови собаки; преса у вигляді собаки, що лежить, та двох свічників, прикрашених кінськими голівками. Чорнильниця та прес виготовлені на каслінському заводі, свічники – на заводі Куса: “Голова собаки” виконана за моделлю французького скульптора-анімалиста П. Ж. Мена, “Собака пойнтер, що лежить” – за моделлю російського скульптора М. Ліберіха.

Окрасою зібрання декоративно-ужиткових творів є прикрашена живописом скриня-сейф другої половини ХVІІ ст., що належала останньому гетьману України К. Розумовському, який, за легендою, надіслав її з подарунками та грошима з Санкт-Петербурга своїй матері, Наталі Розумисі, до с. Адамівки Козелецького пов. Чернігівської губ. (Мт–1493)²⁰.

Велика аптекарська ступа 1773 р., оздоблена вишуканим рельєфним рослинним орнаментом та ручками у вигляді фантастичних морських тварин, є зразком художнього литва Західної Європи останньої чверті ХVІІІ ст. Передана до музею Київським державним університетом ім. Тараса Шевченка у 1989 р. (Мт–2422)²¹.

Чимало декоративно-ужиткових виробів перебуває у колекції водогрійних приладів та столового посуду, утвореній з предметів, переданих правоохоронними органами та митницями.

Представлені виробами тульських підприємств другої половини ХІХ – початку ХХ ст. самовари переважно однотипні (форми “банка”); є кілька зразків у вигляді чарки, вази та яйця. Серед них своєю формою вирізняється самовар-кухня ХVІІІ ст. у вигляді чаші з піддувалом, прикрашеної вигравійованим квітковим декором (Мт–1089) (рис. 11), та бульютка початку ХІХ ст., виконана в стилі класицизм (Мт–1957)²².

У колекції столових приборів є заварні чайники, кавники, цукорниці та сметанники російського і польського виробництва²³.

Вироби відомих варшавських металообробних фабрик Фраже, Плевкевича та Норбліна представлені єврейськими культовими предметами, столовим приладдям та освітлювальними приладами.

В середині 1990-х – на початку 2000-х рр. у групі зберігання “Метал” було створене зібрання президентських подарунків, переданих з Державного управління справами. В цій колекції, зокрема, є сувенірний набір макетів п’яти дзвонів собору св. Мартіна в Братиславі, у 2000 р. виготовлений в м. Бродек у Пржерова родиною Дітріхових до 2000-ліття Різдва Христового (Мт–3172, 3173, 3174, 3175, 3176). Створення дзвонів для собору св. Мартіна фінансували Австрія, Угорщина, Польща, Чехія та Україна. Кожен із дзвонів отримав ім’я: “Марія Терезія”, “Св. Маргарета”, “Іоан-Павло”, “Св. Адальберт” та “Св. Володимир” (рис. 12).

З президентських подарунків, які надійшли до музею у 2004 р., привертає увагу набір для вина (таця та два келихи у вигляді дзвіночків з язичками всередині), виготовлений у 2001 р. в техніці золотіння, травлення та гравіювання Н. Лохтачовою в майстерні декоративно-ужиткового мистецтва м. Златоуста Челябінської обл. (Мт–3196, 3197, 3197) (рис. 13).

У фондовій групі “Метал” зберігаються понад 80-ти ужиткових предметів ХVІІІ–ХХ ст. з мусульманських регіонів Східної та Південної Азії: посудини для води, чаші, кухлі, блюда, тарілочки. Деякі з них походять зі старих музейних зібрань.

Ісламські вироби відзначаються витонченими формами та оздобленням. Два вишукані узбецькі карбовані глечики для заварювання чаю, “чойдиші” ХVІІІ–ХІХ ст. (Мт–1777, 1778), надійшли до музею у 1972 р. з Управління справами при Раді Міністрів України²⁴.

Вишуканими є іранські вироби ХІХ ст.: передана у 1956 р. з Державного музею українського образотворчого мистецтва лазнева скринька (Мт–973) та орнаментована поясками із зображеннями людських фігур, які сидять, маленька чаша (Мт–1045).

Ваза з орнаментальними фризами з арабськими написами ХVІІІ ст. (Мт–870) у 1956 р. надійшла з Бахчисарайського історико-археологічного музею.

Кримськотатарський тазик для умивання ХІХ ст. (Мт–988, 989) з ажурним оздобленням у 1956 р. був переданий з Державного музею українського образотворчого мистецтва (рис. 14)²⁵.

Із меморіальних речей слід відзначити стакан з різьбленим декором (Мт–2030), у 1899 р. подарований в Бухарі лікарю-епідеміологу Володимирі Андрійовичу Гешпенеру під час боротьби з епідемією чуми й у 1980 р. придбаний у його дочки

19 Жураковський Геннадій Євгенович (1894–1955) – професор, доктор педагогічних наук, член-кореспондент Академії педагогічних наук. У 1911 р. жив і працював у Києві. Прибор йому у 1910 р. подарувала тітка Ольга Дмитрівна Сперанська (Жураковська).

20 Терещук О. М. Меморіальні пам’ятки родини Розумовських в колекції музею // Тематичний збірник наукових праць Національного музею історії України. – Київ, 2011. – С. 310–311; Національний музей історії України: альбом... – С. 91, 314, кат. 121.

21 Національний музей історії України: альбом... – С. 96, 314, кат. 127.

22 Мироненко Т. І. Коллекция самоваров в собрании Национального музея истории Украины // Тематичний збірник наукових праць Національного музею історії України. – Київ, 1995, С. 108–122; Мироненко Т. І. Водонагрівальні прилади самоварних закладів Російської імперії в побуті українських міщан // Тематичний збірник наукових праць Національного музею історії України. – Київ, 2004. – С. 263–269.

23 Національний музей історії України: альбом... – С. 98, 99, 314, кат. 131–135

24 Там само. – С. 108, 315, кат. 144.

25 Мироненко Т. І. Огляд колекції ісламських виробів у фондовій групі “Метал” в Національному музеї історії України // Мистецтво ісламу в музеях України: збірник Національного музею мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенко. – Київ, 2017. – С. 103–105.

– Н. Геппенер-Лінки.

Декорована ніжно-яскравими барвами та малюнками із зображеннями квітів і тварин китайська емалева ваза 1960-х рр. (Мт–2264) у 1969 р. була подарована студентами головному диригенту Українського народного хору ім. Г. Вірвовки Е. Скрипчинській, яка у 1986 р. передала цей предмет до музею²⁶.

Найчисленнішою є колекція кавказьких виробів, більшість яких надійшли до музею у 1995 р. із “Українського дому” у Києві. Це – побутові речі другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: кухлі, глечики, блюда. Серед них – глек для води “автафа” (Мт–2822) та відро “сатил” (Мт–2818), прикрашені гравійованим орнаментом²⁷.

Невелике зібрання мистецьких творів Східної та Південно-Східної Азії у 2003 р. поповнили передані з Бориспільської митниці твори китайського художнього литва ХІХ ст. – бронзові заварні чайники. Один з них – чотиригранний, з високою вертикальною ручкою та ієрогліфічним написом на тулубі: “Коли людина п’є чай, думає про гори і країни”, на дні – клеймо майстра Чен Лом та назва міста Чин Чао (Мт–2719) (рис. 15).

На другому кулястому чайнику зображено сцени з роману китайського автора середини ХVІІ ст. Цао Сюєцин “Сон в червоному теремі” (Мт–3720) (рис. 16).

Чудовим виробом культового литва початку ХІХ ст. є бронзова курильниця із зображенням Бодхісаттв – буддійських божеств Співчуття, Милосердя й Прощення; ручки курильниці декоровані людськими постатями в молитовних позах; кришка увінчана фігурою буддійської богині Милосердя – Гуаніні, що сидить в центрі квітки лотоса (Мт–3721) (рис. 17).

Фондова група “Метал” зосереджує різноманітну колекцію художнього металу, яка формувалася впродовж всього періоду існування НМІУ. До цього зібрання увійшли різні за художніми ознаками, легендами та походженням предмети, які дають уявлення про історичний період, в якому вони побутовали та про смаки людей, в залежності від художнього стилю, який панував в ту чи іншу епоху. Означена колекція є цінним джерелом для вивчення матеріальної та духовної культури того чи іншого народу. Формування колекції художнього металу триває і нині.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Альбом достопримечательностей Церковно-археологического музея при Императорской Киевской духовной академии. – Вып. 4–5 / [Н. И. Петров]. – Киев: Фото-лито-тип. “С. В. Кульженко”, 1915.

2. Інвентарна книга Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Г. Шевченка за 1924–1934 рр. – Арк. 13, інв. № 8518 // Фонди НМІУ.

3. Інвентарна книга етнографічного відділу Київського музею старожитностей і мистецтв. – Т. І.: 1902–1912 рр. – Арк. 231, 232, інв. №№ 5708, 5688, 5691, 5693, 5694, 5698, 5699, 5702, 5704, 5706, 5707, 5710, 5711, 5715, 5716, 5717, 5718 // Фонди НМУ.

4. Інвентарна книга історичного відділу Київського музею старожитностей і мистецтв. – Т. І. – Арк. 40, інв. № № 50, 53 // Фонди НМІУ.

5. Каталог выставки XI Археологического съезда в Киеве. Отдел церковных древностей. Коллекция Университета святого Владимира. – Киев, 1899.

6. *Мироненко Т. І.* Вкладна дарохранительниця 1762 р. козаків Романа Шекери та Василя Кукси в зібранні Національного музею історії України // Нові дослідження пам’яток козацької доби в Україні: збірник наукових статей Центру пам’яткознавства НАН України і УТОПК. – Вип. 27. – Київ, 2018. – С. 242–249.

7. *Мироненко Т. І.* Водонагрівальні прилади самоварних закладів Російської імперії в побуті українських міщан // Національний музей історії України: поступ у третє тисячоліття: тематичний збірник наукових праць. – Київ, 2004. – С. 263–269.

8. *Мироненко Т. І.* Гуцульські металеві вироби другої половини ХІХ – початку ХХ ст. в збірці Національного музею історії України // Праці Центру пам’яткознавства НАН України. – Вип. 29. – Київ, 2016. – С. 152–161.

9. *Мироненко Т. І.* Колекція самоварів у збірці Національного музею історії України // Від першовитоків до сьогодення: із історії формування колекцій Національного музею історії України: тематичний збірник наукових праць. – Київ, 1995. – С. 106–122.

10. *Мироненко Т. І.* Колекція старообрядницької міднолітої пластики Соколова С. П. в збірці Національного музею історії України // Праці центру пам’яткознавства НАН України. – Вип. 31. – Київ, 2017. – С. 133–144.

11. *Мироненко Т. І.* Колекція юдаїки в зібранні Національного музею історії України // Євреї Лівобережної України. Історія і культура: матеріали ХІІІ Міжнародного наукового семінару 22 березня 2018 р., м. Чернігів. – Чернігів, 2018. – С. 299–307.

12. *Мироненко Т. І.* Культові предмети, зібрані Д. Щербаківським у Волинській губернії // Музейні читання пам’яті М. Біляшівського і Д. Щербаківського: збірник наукових праць Всеукраїнської наукової-практичної конференції 2017 р. Національного музею українського народного декоративного мистецтва. – Вінниця, 2017. – С. 62–68.

13. *Мироненко Т. І.* Огляд колекції ісламських виробів у фондовій групі “Метал” в Національному музеї історії України // Мистецтво ісламу в музеях України: збірник матеріалів наукового семінару на честь 120-річного ювілею Марії Вязьмітінової (1896–1994) 25–26 квітня 2016 р. Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків. – Київ, 2017. – С. 103–106.

14. *Мироненко Т. І.* Роль Щербаківського в формуванні колекції художнього металу в збірці Національного музею

26 Національний музей історії України. Скарбниця історичної пам’яті... – С. 130.

27 *Мироненко Т. І.* Огляд колекції ісламських виробів... – С. 103–105.

історії України / [Електронний ресурс]: Науковий вісник Національного музею історії України: збірник наукових праць. – Вип. 2. – Київ: Левада, 2017. – 480 с. – Режим доступу: <http://visnyk.nmiu.com.ua/index.php/nv/article/view/132/115> (дата звернення: 02.08.2019). – Назва з екрана.

15. *Мироненко Т. І.* Ростовська фініфть XVIII – початку XX ст. в збірці музею // Тематичний збірник наукових праць Національного музею історії України. – Київ, 2011. – С. 165–176.

16. *Мироненко Т. І.* Фамільна реліквія родини Фальц-Фейнів: дорожній набір для гри в карти під час полювання, подарований Олександром II // Тематичний збірник наукових праць “З історії музею та його раритетів”. До 100-річчя Національного музею історії України. – Київ, 1998. – С. 79–88.

17. Національний музей історії України: альбом. – Том 2. – Київ: Мистецтво, 2013. – 336 с.

18. Національний музей історії України. Скарбниця історичної пам’яті: альбом. – Київ: Мистецтво, 2009. – 208 с.

19. Отчет Киевского художественно-промышленного и научного музея имени государя императора Николая Александровича за 1910 год. – [Київ]: Тип. 1-й Киев. артели печ. дела, 1911. – 37 с.

20. *Попельницька О. О.* Металеві хрести із зібрання Б. І. Ханенка // Тематичний збірник наукових праць Національного музею історії України. – Київ, 2011. – С. 179–194.

21. *Попельницька О. О.* Хрест давньоруського часу з городища Князя Гора у зібранні Національного музею історії України // Музейні читання: матеріали наукової конференції “Ювелірне мистецтво – погляд крізь віки”. Київ, Музей історичних коштовностей України, 9–11 листопада 2009 р. – Київ, 2010. – С. 125–129.

22. *Сидоренко В. О.* Дзвін 1649 року з села Рославичі // Праці Київського державного історичного музею. – Вип. 1. – Київ, 1958. – С. 223–225.

23. *Терещук О. М., Мироненко Т. І., Шевченко О. В.* Вироби київського золотаря Івана Равича (1677–1762) в колекції Національного музею історії України // Музейні читання: матеріали наукової конференції “Ювелірне мистецтво – погляд крізь віки”. Київ, Музей історичних коштовностей України – філіал Національного музею історії України, 18–20 листопада 2013 р. – Київ, 2014. – С. 421–433.

24. *Терещук О. М.* Дукачі з бантами XVIII–XIX ст. в колекції Національного музею історії України // Тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції “Актуальні проблеми нумізматики у системі спеціальних галузей історичної науки”. – Київ – Кіровоград – Переяслав-Хмельницький, 2016. – С. 85–87.

25. *Терещук О. М.* Меморіальні пам’ятки родини Розумовських в колекції музею // Тематичний збірник наукових праць Національного музею історії України. – Київ, 2011. – С. 310–311.

26. *Ханенко Б. І. и В. Н.* Древности русские. Кресты и образки. – Вып. 1. – Киев: фототипия и типография С. В. Кульженко, 1899. – 33 с., 16 л. фототип.

27. *Ханенко Б. І. и В. Н.* Древности русские. Кресты и образки. – Вып. 2. – Киев: фототипия и типография С. В. Кульженко, 1900. – 25 с., 16 л. фототип.

REFERENCES

1. Albom dostoprimechatelnostey Tserkovno-arkheologicheskogo muzeya pri Imperatorskoy Kievskoy dukhovnoy akademii. Vyp. 4–5 / [N. Y. Petrov]. – Kiev: Foto-lito-tip. ”S. V. Kulzhenko”, 1915.

2. Inventarna knyha Vseukrayinskogho istorychnoho muzeyu im. T. H Shevchenka za 1924–1934 rr. – Ark. 13, inv. # 8518 // Fondy NMIU.

3. Inventarna knyha etnografichnoho viddilu Kyivskoho muzeyu starozhytnostey i mystetstv, t. 1, 1902–1912 rr. – Ark. 231, 232, inv. ## 5708, 5688, 5691, 5693, 5694, 5698, 5699, 5702, 5704, 5706, 5707, 5710, 5711, 5715, 5716, 5717, 5718 // Fondy NMIU.

4. Inventarna knyha istorychnogo viddilu Kyivskoho muzeyu starozhytnostey i mystetstv. – T. 1. – Ark. 40, inv. ## 50, 53 // Fondy NMIU.

5. Katalog vystavki 11 arkheologicheskogo syezda v Kieve. Otdel tserkovnykh drevnostey kolleksii Universiteta svyatogo Vladimira. – Kiev, 1899.

6. *Myronenko T. I.* Vkladna darokhranytelnytsia 1762 r. kozakiv Romana Shekery ta Vasyliya Kuksy v zibranni Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy // Novi doslidzhennya pamyatok kozatskoi doby v Ukraini. Zbirnyk naukovykh statey Tsentru pamyatkoznavstva NAN Ukrainy i UTOPIK. – Vyp. 27. – Kyiv, 2018. – S. 242–249.

7. *Myronenko T. I.* Vodonahrivalni pryklady samovarnykh zakladiv Rosiyskoi imperii v pobuti ukrainskykh mishchan // Natsionalnyi muzey istorii Ukrainy: postup u tretye tysyacholittya. Tematychnyi zbirnyk naukovykh prats. – Kyiv, 2004. – S. 263–269.

8. *Myronenko T. I.* Gutsulski metalevi vyroby druhoi polovyny 19 – pochatku 20 st. v zbirtsi Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy // Pratsi Tsentru pamyatkoznavstva NAN Ukrainy. – Vyp. 29. – Kyiv, 2016. – S. 151–161.

9. *Myronenko T. I.* Kolektsiya samovariv u zbirtsi Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy // Vid pershovytokiv do siododennya: iz istorii formuvannya kolektsiy Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy: Tematychnyi zbirnyk naukovykh prats. – Kyiv, 1995. – S. 106–123.

10. *Myronenko T. I.* Kolektsiya staroobryadnytskoi midnolytoi plastyky Sokolova S. P. v zbirtsi Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy // Pratsi tsentru pamyatkoznavstva NAN Ukrainy. – Vyp. 31. – Kyiv, 2017. – S. 133–144.

11. *Myronenko T. I.* Kolektsiya yudaiky v zibranni Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy // Yevrei Livoberezhnoi Ukrainy. Istorია i kultura. Materialy 13 Mizhnarodnoho naukovooho seminaru 22 bereznya 2018 r., m. Chernihiv. – Chernihiv, 2018. – S. 299–307.

12. *Myronenko T. I.* Kultovi predmety zibrani D. Shcherbakivskym u Volynskiy hubernii // Muzeyni chytannya pamyati

М. Bilyashivskoho i D. Shcherbakivskoho. Zbirnyk naukovykh prats Vseukrainskoi naukovoï-praktychnoi konferentsii 2017 r. Natsionalnoho muzeyu ukrainskoho narodnoho dekoratyvnoho mystetstva. – Vinnytsia, 2017. – S. 62–68.

13. *Myronenko T. I.* Ohlyad kolektsii islamskykh vyrobiv u fondoviy hrupi “Metal” v Natsionalnomu muzei istorii Ukrainy // Mystetstvo islamu v muzeyakh Ukrainy. Zbirnyk materialiv naukovoho seminaru na chest 120-richnoho yuvileyu Marii Vyazmitinovoi (1896–1994) 25–26 kvitnya 2016 r. Natsionalnyi muzey mystetstv imeni Bohdana ta Varvary Khanenkiv. – Kyiv, 2017. – S. 103–106.

14. *Myronenko T. I.* Rol Shcherbakivskoho v formuvanni kolektsii khudozhnioho metalu v zbirtsi Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy // Naukovyi visnyk Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy. Zb. nauk. pr. Vypusk 2 / Vidp. red. B. K. Patrylyak. – Kyiv: Levada, 2017. – 480 s. – ISSN: 2618-0235 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://visnyk.nmiu.com.ua/index.php/nv/article/view/132/115> (data zvernennya: 02.08.2019). – Nazva z ekrana

15. *Myronenko T. I.* Rostovska finift 18 – pochatku 20 st. v zbirtsi muzeyu // Tematychnyi zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy. – Kyiv, 2011. – S. 165–177.

16. *Myronenko T. I.* Familna relikviya rodyny Falts-Feyniv: dorozhnyi nabir dlya hry v karty pid chas polyuvannya, podarovanyi Oleksandrom II // Tematychnyi zbirnyk naukovykh prats “Z istorii muzeyu ta yoho rarytetiv”. Do 100-richchya Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy. – Kyiv, 1998. – S. 79–88.

17. Natsionalnyi muzey istorii Ukrainy. Albom: u 2 t. – Tom 2. – Kyiv: Mystetstvo, 2013. – 336 s.

18. Natsionalnyi muzey istorii Ukrainy. Skarbnytsya istorychnoi pamyati. Albom. – Kyiv: Mystetstvo, 2009. – 208 s.

19. Otchet Kievskogo khudozhestvenno-promyshlennogo i nauchnogo muzeyu imeni gosudaria imperatora Nikolaya Aleksandrovicha za 1910 god. – [Kiev]: Tip. 1-y Kiev. arteli pech. dela, 1911. – 37 s.

20. *Popelnytska O. O.* Metalevi khresty iz zibrannya B. I. Khanenka // Tematychnyi zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy. – Kyiv, 2011. – S. 179–194.

21. *Popelnytska O. O.* Khrest davnioruskoho chasu z horodyshcha Knyazha Hora u zibranni Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy // Muzeyni chytannya. Materialy naukovoi konferentsii “Yuvelirne mystetstvo – pohlyad kriz viky”. Kyiv, Muzey istorychnykh koshtovnostey Ukrainy, 9–11 lystopada 2009 r. – Kyiv, 2010. – S. 125–130.

22. *Sydorenko V. O.* Dzvin 1649 roku z sela Roslavychi // Pratsi Kyivskoho derzhavnoho istorychnoho muzeyu. Vyp. 1. – Kyiv, 1958. – S. 223–225.

23. *Tereshchuk O. M., Myronenko T. I., Shevchenko O. V.* Vyroby kyivskoho zolotarya Ivana Ravycha (1677–1762) v kolektsii Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy // Muzeyni chytannya. Materialy naukovoi konferentsii “Yuvelirne mystetstvo – pohlyad kriz viky”. Kyiv, Muzey istorychnykh koshtovnostey Ukrainy – filial Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy, 18–20 lystopada 2013 r. – Kyiv, 2014. – S. 421–434.

24. *Tereshchuk O. M.* Dukachi z bantamy 18–19 st. v kolektsii Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy // Tezy dopovidey 4 Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii “Aktualni problemy numizmatyky` u systemi specialnykh haluzey istorychnoi nauky”. – Kyiv – Kirovohrad – Pereyaslav-Khmelnysky, 2016. – S. 85–88.

25. *Tereshchuk O. M.* Memorialni pamyatky rodyny Rozumovskyykh v kolektsii muzeyu // Tematychnyi zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho muzeyu istorii Ukrainy. – Kyiv, 2011. – S. 310–311.

26. *Khanenko B. I. i V. N.* Drevnosti russkie. Kresty i obrazki. – Vyp. 1. – Kiev: fototipiia i tipografiia S. V. Kulzhenko, 1899. – 33 s., 16 l. fototip.

27. *Khanenko B. I. i V. N.* Drevnosti russkie. Kresty i obrazki. – Vyp. 2. – Kiev: fototipiia i tipografiia S. V. Kulzhenko, 1900. – 25 s., 16 l. fototip.

Перелік ілюстрацій

Рис. 1. Корона до ікони. XVIII ст., Україна.

Рис. 2. Хрест натільний. XVIII ст., Україна.

Рис. 3. Копіє для проскомедії. Кінець XVII – початок XVIII ст., Україна, майстер Василь Сафонович.

Рис. 4. Дзвоник піддужний. 1878 р., Російська імперія, Нижегородська губернія, Балахнинський повіт, с. Пурех, завод Ф. А. Веденєва.

Рис. 5. Годинник інтер’єрний з фігурою амура. Перша чверть XX ст., Західна Європа.

Рис. 6. Годинник дорожній. Кінець XIX – початок XX ст., Німеччина, м. Варттемберг, фірма “Брати Юнганс”.

Рис. 7. Терези торгіві. XIX ст., Російська імперія, м. Київ, фабрика вагів К. Вебера.

Рис. 8. Канделябри з фігурами маврів. Кінець XIX – початок XX ст., Західна Європа.

Рис. 9. Свічники з жіночими посталями. Кінець XIX – початок XX ст., Західна Європа.

Рис. 10. Чорнильне приладдя Жураковського Г. Є. Початок XX ст., Російська імперія, Каслінський та Кусинський чавуноливарні заводи.

Рис. 11. Самовар-кухня. XVIII ст., Російська імперія.

Рис. 12. Макети дзвонів собору св. Мартіна в Братіславі. 2000 р., Чехія, м. Бродек у Пржерова, дзвониливарний завод родини Дітріхових.

Рис. 13. Набір для вина з потішними келихами. 2001 р., РФ, Челябінська обл., м. Златоуст, майстерня декоративно-ужиткового мистецтва, майстер Н. Лохтачова.

Рис. 14. Тазик для умивання XIX ст. Крим.

Рис. 15. Чайник заварний. XIX ст. Китай, м. Чин Чао, майстер Чен Лом.

Рис. 16. Чайник заварний. XIX ст., Китай.

Рис. 17. Курильниця. XIX ст., Південно-Східна Азія.

Рис. 1. 2, 3

Рис. 4

Рис. 5

Рис. 6

Рис. 7

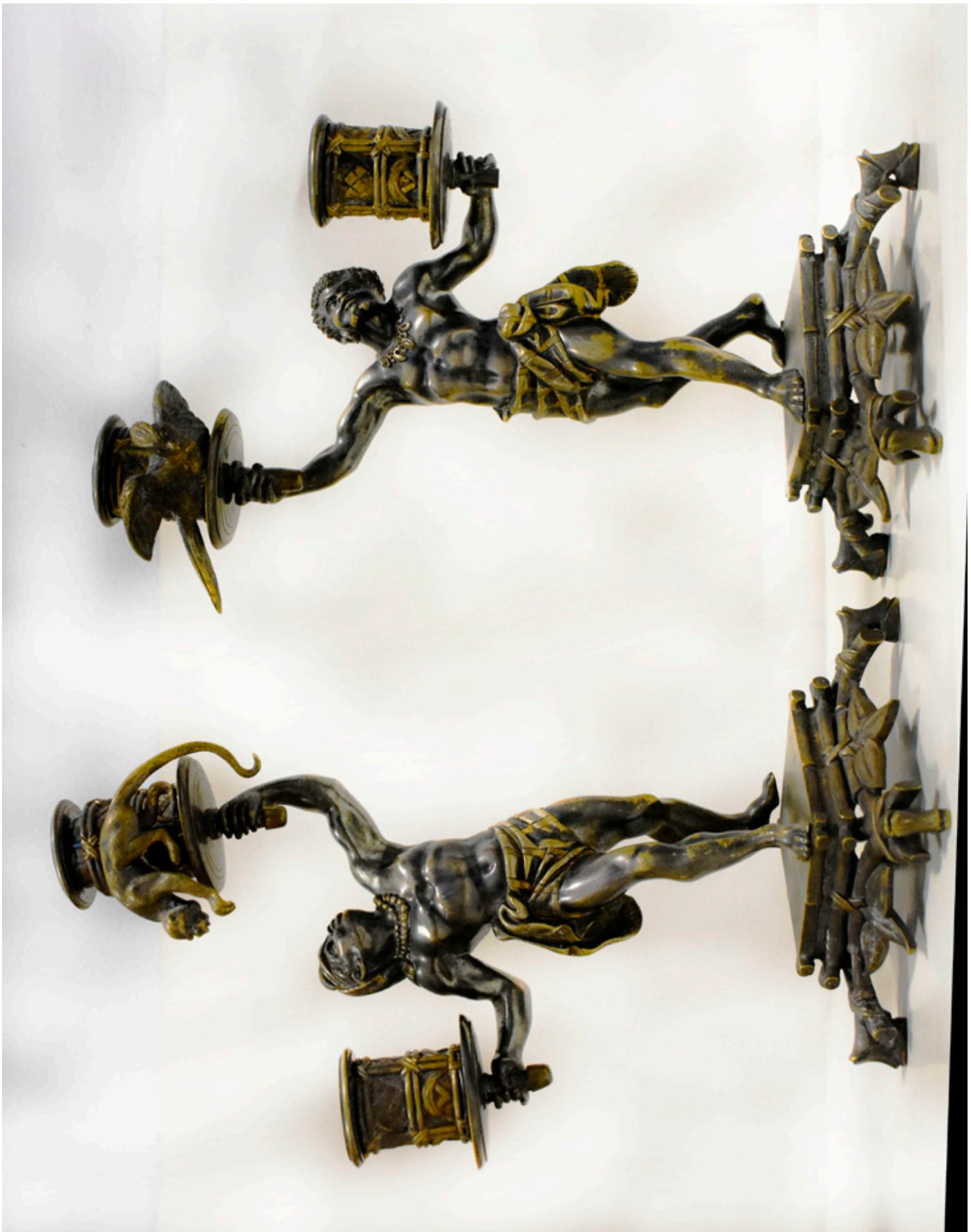

Рис. 8

Рис. 9

Рис. 10

Рис. 11

Рис. 12

Рис. 13

Рис. 14

Рис. 15

Рис. 16

Рис. 17